

'FIND DIN FORTÆLLING'

et skabende

sansende

æstetisk

vidensprojekt

i folkeskolen

Eva Fock

Forord

"Prøv at se, mor, det var den svanefjer jeg lavede musik om....de havde lagt en død baby på den. Dengang i stenalderen....".

Da børnene viste deres forældre rundt på Vedbæk-fundene efter elevkoncerten eller måske vi skulle kalde det lydinstallation, gav det hele pludselig mening. Her blev fortællingerne givet tilbage til genstandene, genformidlet af børnene efter en lang sanserejse som rummede mange dimensioner: lys/mørke, at føle, smage og lugte materialer fra stenalderen, at lytte og at skabe – lyd og musik.

'Find din fortælling' var et lokalhistorisk undervisningsprojekt, udført i et samarbejde mellem Rudersdal kommunes folkeskoler, musikskole, det lokalhistoriske museum, og en musikfestival, med brug af en komponist som det kunstneriske bindeled. Rapporten er givet i opdrag af Rudersdal Musikskole.

Mens der i stort set alle kommuner findes samarbejder mellem folkeskoler og musikskoler, så er det flerbenede samarbejde mellem folkeskole, musikskole, lokalhistorisk museum, musikfestival og komponist mindre udbredt. De forskellige aktører muliggjorde en model, hvor faktuel viden blev suppleret med sansning, skabende æstetiske processer og performance, hvor skolefag og performance indgik som ydre ramme.

Den åbne skole er oppe i tiden, 'vi' vil den slags samarbejder. Samfundet vil have børnene ud og opleve historien, bruge kulturinstitutionerne. Kommunerne vil bringe de forskellige siloer sammen. Samtidig er der fokus på læring. Så hvordan kan denne type projekter være med til at tilgodese alle interesser? Kan vi bruge sansning og skabende processer til at forankre viden? Kan faktuel viden rammesætte æstetiske processer til gensidig gavn?

Rapporten her har ikke haft til opgave at evaluere projektet i traditionel forstand, det er der andre som gør. Efter en gennemgang af projektets struktur (den organisatoriske ramme og ideerne bag), og en beskrivelse af aktiviteterne generelt, fokuseres i stedet på mulige parallelliteter og gensidige motivationer mellem skolefag, sanselige oplevelser og de musikalske fortællinger. I rapporten ser vi nærmere på, hvordan denne type samarbejder i fremtiden kan bruges til gensidige gavn, men også på hvad det kræver, hvis ikke samarbejderne skal blive ligegyldige.

Jeg vil takke alle som har bidraget til at muliggøre arbejdet: Lærere og elever som har haft mig rendende, som har besvaret spørgeskemaer og delt tanker og overvejelser, og andre aktører som har stillet op til interviews. Jeg håber rapporten vil bidrage til overvejelser omkring opbygningen af samarbejdsprojekter i fremtiden.

Februar 2017

Eva Fock
Artana

Indholdsfortegnelse

1. INTRODUKTION	4
PROJEKTDELTAGERE	4
2. OM PROJEKTET – EN OVERSIGT	6
EN FORLØBSOVERSIGT	6
3. BAGGRUND ELLER GRUNDLAG	7
HVEM GJORDE HVAD, HVORFOR?	7
<i>Den åbne skole</i>	7
<i>Kommunen</i>	8
<i>Musikskolen</i>	8
<i>Mogens Christensen</i>	10
<i>Folkeskolerne</i>	11
<i>Vedbækfundene</i>	12
<i>Foreningen Ny Musik i Birkerød</i>	12
OPSUMMERENDE	13
4. DE FAGLIGE MØDESTEDER.....	15
SKOLEN PÅ MUSEUMSBESØGET	15
SKOLEN I SKOLEN	16
KOMPONISTEN I SKOLEN.....	19
<i>De korte forløb</i>	20
<i>De lange forløb</i>	21
SKOLEN OG MUSIKKEN PÅ MUSEET	24
SKOLEN, MUSIKKEN OG DEN NY MUSIK	25
OPSAMLING	25
5. AFSLUTNING	26
MUSIKFAGLIGHEDER	26
<i>Instrumentfærdigheder</i>	26
<i>Musikalsk skabelse</i>	27
<i>Musikalsk diversitet</i>	27
MUSIK I DE ANDRE FAG	28
MOD EN MODEL	28
LITTERATURLISTE	31

1. Introduktion

'Find din fortælling' er et lokalhistorisk tværinstitutionelt undervisningsprojekt, som bruger 'skabende processer gennem musik som motivationsfaktor for andre fag'¹. Her er tale om et samarbejdsprojekt mellem Rudersdal Musikskole og kommunens folkeskoler, støttet af en tværministeriel pulje fra Kulturministeriet og Ministeriet for børn, undervisning og ligestilling, og Rudersdal Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg.

Projektet blev gennemført i efteråret 2016 med aktører fra flere dele af kulturlivet og kommunens folkeskoler. I ansøgningen til 'Pulje til åben skole – lokale samarbejder og national videndeling' står der, at projektet overordnet havde tre formål:

1. At undersøge og udvikle, hvorledes skabende musikalske aktiviteter kan være med til at underbygge og være en motivationsfaktor for dansk og historie i folkeskolen.
2. At udvikle modeller for samarbejde mellem musikskole og folkeskole, hvor musikskolelæreres faglighed på kvalificeret og nytænkende vis kan tilbyde sig til skolernes musikundervisning.
3. At skabe samarbejde mellem forskellige parter i kommunen. Musikskolen tænkes som omdrejningspunkt og drivkraft for et samlet samarbejde i åben skole, som inddrager Rudersdal Museer, foreningen Ny Musik i Birkerød, og musikkonservatorier.

Denne dokumentationsrapport fokuserer på de to første punkter:

1. at beskrive aktiviteterne og hvordan de kom i gang, og formidle et indtryk af, hvad de betød for deltagerne (kap. 3-5).
2. på baggrund af de konkrete aktiviteter at se nærmere på, hvilke fagligheder det handler om, hvordan de kan bringes i anvendelse, og hvordan det evt. kan organiseres (kap. 6).

Projektdeltagere

Det tværinstitutionelle samarbejde indtager en central plads i projektet, og samarbejdspartnerne har været mange:

Musikskolen (Rudersdal Musikskole - RMS) er den ene af projektets idéudviklere, og den formelle ansøger. MS har haft den koordinerende rolle gennem hele forløbet, og har desuden leveret instrument-undervisere (en accordeon-lærer og en kontrabas-lærer) til udvalgte skoler.

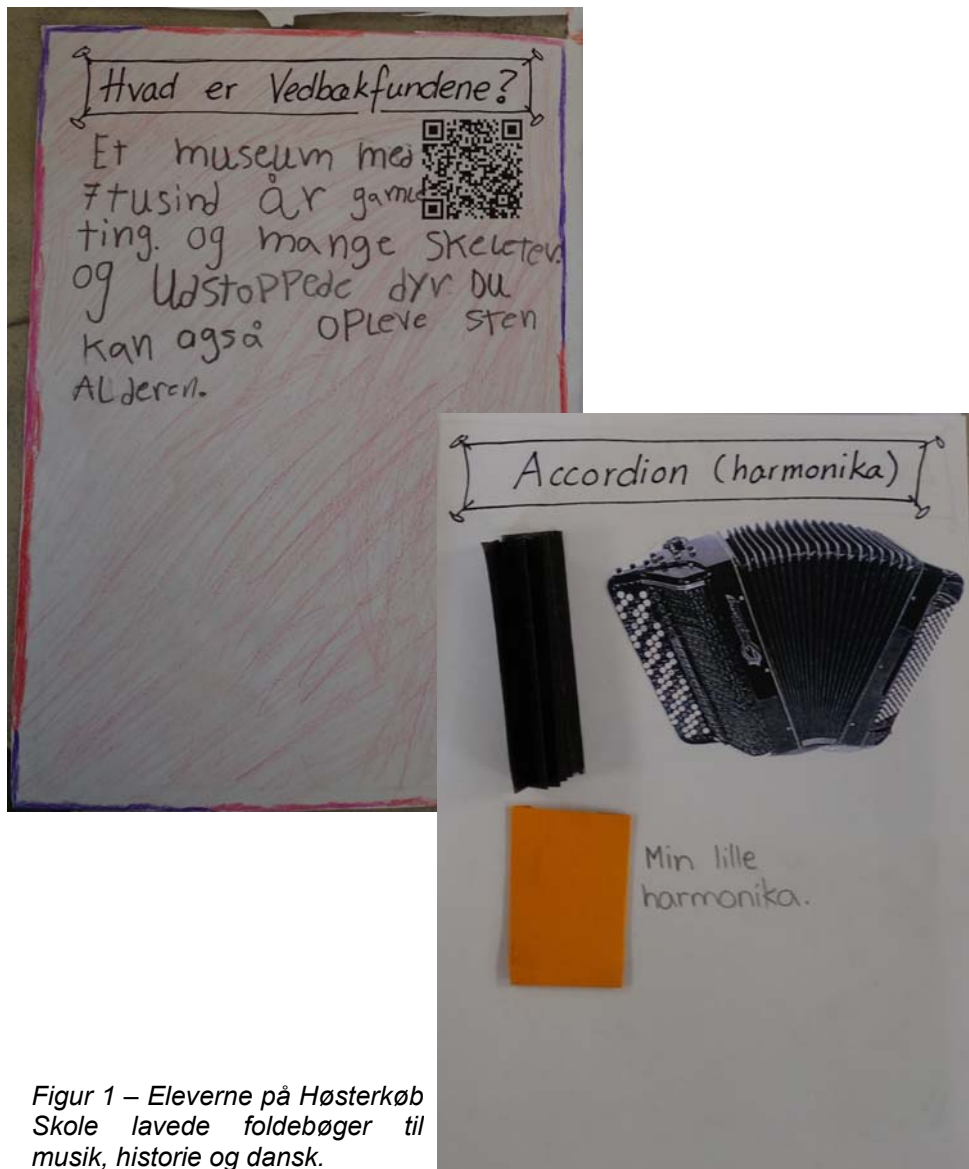
Folkeskolerne (FS) bidrager med elever, lærere, faglige rammer og timer – musiktimer til de musikalske skabende processer og evt. dansk- og historietimer. I alt 23 femteklasser fra 11 skoler deltog, en skole udlod, og to klasse hoppede fra undervejs. På Vedbæk Skole bidrog en ekstern musikkonsulent med et kort forløb om bygning af stenalderinstrumenter.

¹ Fra ansøgningen til 'Pulje til åben skole - lokale samarbejder og national videndeling'

Det lokalhistoriske museum Vedbækfundene leverer den lokalhistoriske rammefortælling om jægerstenalderen. De står for de indledende klasserundvisninger på museet og danner ramme om afsluttende koncerter sammesteds.

Komponist Mogens Christensen er den anden af projektets idéudviklere, og leder af de musikalske skabende processer på skolerne. I den oprindelige ansøgning indgik også planer om at inddrage konservatoriestuderende i projektet, men de lod sig ikke realisere.

Foreningen 'Ny Musik i Birkerød' står bag den afsluttende koncert, idet de klasser som har arbejdet med instrumenter, deltager i festivalens åbningskoncert sammen med musikskolens talentelever og det professionelle ensemble Messerkvartetten. Det var oprindeligt planen at kvartetens professionelle musikere skulle spejle børnenes kompositioner, som del af en samlet komposition, men det blev ikke realiseret.

Figur 1 – Eleverne på Høsterkøb Skole lavede foldebøger til musik, historie og dansk.

2. Om projektet – en oversigt

Projektet var et pædagogisk samarbejde, hvor musikskolelærere og komponist arbejdede med eleverne på skolen i skoletiden. Hvor eleverne besøgte det lokale museum i skoletiden. Hvor lærerne i deres almindelig dansk- og historietimer kobkede baggrundsviden og fortællinger på museumsoplevelserne, som oplæg til skabende musikalske processer. Hvor børn og forældre mødtes efter skoletid på museet til stemningsfulde mørkekoncerter. Og hvor børn og forældre mødtes på det lokale kulturhus til koncert, og samtidig fik mulighed for at møde professionel ny musik. Det er en lokal fortælling om lokalhistorie, fortalt og genfortalt, italesat og itonesat af lærere, musikere, arkæologer, komponister og masser af børn.

En forløbsoversigt

Efteråret 2015 – Idéudvikling	
	Musikskolens ledelse og komponist Mogens Christensen får ideen. Musikskolens leder møder to folkeskoleledere i forbindelse med et kommunalt lederseminar, og lodder stemningen for et samarbejde. Stemningen er positiv. Musikskolen, Vedbækfundene og Mogens Christensen, som repræsenterer både sig selv og foreningen Ny Musik i Birkerød, mødes og planlægger projektet. Der søges midler fra 'Pulje til åben skole – lokale samarbejder og national videndeling'.
December 2015	
	Pengene bevilges.
Foråret 2016 – Planlægning	
	Musikskolen informerer skolelederne på kommunens folkeskoler om at projektet starter. Musikskolen informerer skolernes kontaktlærere om projektet på et ordinært kontaktlærermøde.
Juni 2016 – Kontakten intensiveres	
	Musikskolens ledelse besøger to af skolerne. I et tilfælde mødes de med både ledelse og lærerteam, i det andet tilfælde mødes de kun med ledelsen. Skolerne hører mere om projektet på kommunens speeddating for den åbne skole – Skolen i Virkeligheden. Musikskolen får overblik over antal deltagende skoler. Der udarbejdes en plan for aktiviteter og for skolernes deltagelse, og udpeges en 5.klasse-kontaktperson fra hver skole.
August 2016 – Museumsbesøg	
	Alle klasser får et indledende besøg på det lokale museum Vedbækfundene med rundvisning. Museet har her valgt at lægge vægt på sanseindtryk som et supplement til den faglige formidling omkring genstande og historisk periode.
August-september 2016 – Fagundervisning	
	Opfølgning på de lokale skoler med klassens egne lærere. Det varierer fra skole til skole, hvor stort engagementet er. På nogle skoler deltager både musik-, historie- og dansklærere, andre steder deltager klassens egne lærere minimalt eller erstattes af vikarer.
August-november 2016 - Skabende musikalske aktiviteter	
	Klasserne får besøg af eksterne fagpersoner: Komponist Mogens Christensen, instrumentlærere fra musikskolen og en ekstern konsulent som bygger instrumenter.
November 2016 – Koncerter	
	Afsluttende koncerter 19 klasser afholder koncert for klassens forældre på Vedbækfundene. De 5 klasser, som har arbejdet med instrumenter, deltager i Ny Musik i Birkerød's festival 'NYT!NYT!' på Kulturcentret Mariehøj, hvor de under titlen 'Lyden af jægerstenalder - hør hvordan Vedbæk lød for 7000 år siden' sammen med talentelever fra musikskolen og professionelle musikere.

3. Baggrund eller grundlag

Hvem gjorde hvad, hvorfor?

Der er mange involverede i projektet, og de har alle haft deres egne interesser og be væggrunde for at deltage: Lokale interesser, faglige overvejelser, og politiske prioriteringer og strategier spiller alle ind i udformning af og motivationen bag projektet. Og sådan skal det helst være. Fra flere rapporter som har stillet skarpt på samarbejder mellem skole og musikskole/fritidsliv peges der på, at samarbejdet helst *"skal give mening for alle parter, for mening giver motivation, ejerskab og interesse for at udvikle samarbejdet yderligere"*². Der må godt være forskellige interesser, blot de ikke modarbejder hinanden. Det er en fordel, hvis aktørerne ikke kun deltager i projektet pga. centralt definerede værdier, men også lokalt har en egeninteresse³.

Lad os se nærmere på, hvor motivationen kommer fra og hvilke interesser der ligger bag 'Find din fortælling':

Den åbne skole

Siden folkeskolereformen har der været krav om samarbejder mellem folkeskole og musikskole, og et mere generelt krav om at folkeskolen åbner dørene for verden omkring:

*"I folkeskolereformen indføres begrebet 'den åbne skole'. Målet er, at et forpligtende samarbejde mellem skolerne og 'omverdenen' kan videreudvikles og være med til at uddanne og udvikle aktive og samfundsbevidste medborgere. Eleverne skal ud af klasserummet, og de skal møde omverdenen gennem besøg og inspiration på skolen."*⁴

I Musikloven (§ 3, stk.3) står der, at:

"kommunale og kommunalt støttede musikskoler skal indgå i gensidige samarbejder, herunder partnerskaber, med kommunens folkeskoler, der kan bidrage til at opfylde såvel musikskolens som folkeskolens formål og folkeskolens mål for fag og obligatoriske emner, herunder musikfaget"

I 2015 afsatte staten 5 millioner kr. i 'Pulje til åben skole – lokale samarbejder og national videndeling' til at understøtte arbejdet med den åbne skole. Puljen havde til opgave at:

"...understøtte arbejdet med den åbne skole for derigennem at styrke elevernes læring og trivsel samt at bidrage til opfyldelsen af folkeskolens formål og mål for folkeskolens fag og obligatoriske emner.(...) I den konkrete ansøgning skal alle parter være repræsenteret, herunder kommune, skole(-r) og lokale aktører(...)".

De to ministerier som bidrog til puljen, Kulturministeriet og Ministeriet for børn, undervisning og ligestilling havde fokus på både skoleeleverne (læring og trivsel) og en styrkelse af det lokale tvær-institutionelle samarbejde.

² 'Øget samspil mellem skole og fritidsliv', 2016: s. 11.

³ Deloitte, 2014: s. 27; 'Øget samspil mellem skole og fritidsliv'.

⁴ 'Åben skole Rudersdal – konceptbeskrivelse', 2015: s. 1

I bevillingstilsagnet lægges der vægt på flere ting: projektets høje undervisningsrelevans, dets fokus på elevernes læringsudbytte, på inddragelsen af såvel nuværende som fremtidige musikskoleundervisere.

Kommunen

Rudersdal Kommune har indskrevet ønsket om at styrke samarbejder på tværs af kommunens institutioner i deres politik. De taler direkte om at 'bryde siloerne ned', og har etableret formelle mødesteder mellem kultur- og skoleverden. I deres plan for åben skole-samarbejdet står der bl.a.:

"Samarbejdet tager udgangspunkt i den omkringliggende verden og fremmer dermed også den lokale sammenhængskraft. Samarbejdet bidrager til, at børnene i højere grad stifter bekendtskab med mulighederne i forenings- og kulturlivet, videreuddannelsesinstitutionerne og erhvervslivet.

I samarbejdet møder eleverne eksterne formidlere/undervisere, der motiverer og kvalificerer elevernes læring med specifikke faglige vinkler, dybdegående viden og engagement.

- *Samarbejdet mellem skoler og aktører fra foreningslivet, kulturinstitutioner, erhvervsliv, uddannelsesinstitutioner og forældre kvalificerer og skaber variation i skoledagen og giver rum for, at elevernes individuelle interesser og talenter kan understøttes ved at inddrage undervisere og læringsmiljøer fra verden uden for skolen.*
- *Samarbejdet skaber andre rammer og læringsrum, der giver mulighed for, at eleverne er i nye roller og dermed oplever deres samvær på nye måder.*⁵

Bl.a. Undervisningsministeriets rapport 'Øget samspil mellem skole og fritidsliv'⁶ henviser til betydningen af opbakning oppefra, for at denne type aktiviteter kan realiseres.

Musikskolen

Musikskolerne står over for mange udfordringer. Ifølge Lov om musik har musikskolen til formål:

"...at udvikle og fremme elevernes musikalske evner og kundskaber gennem sine undervisningstilbud samt i øvrigt at virke til fremme af det lokale musikmiljø."

Musikskolen er fuldt bevidst om, at dens rolle er ved at ændre sig fra udelukkende at tilbyde musikundervisning til børn og unge, til at blive en lokal ressource, et kompetencecenter ('Musikskolen for alle'). Ved siden af musikundervisningen påtager de sig i stigende grad at blive et lokalt formidlingscenter for kulturelle aktiviteter – en 'lokal krumtap'⁷, hvor samarbejde og etableringen af netværk er en af de nye opgaver.

'Find din fortælling' indskriver sig i både statens og kommunens strategi på åben skole-området. Gennem 'Find din fortælling' fik musikskolen mulighed for at komme direkte i kontakt lærerne på kommunens skoler, og opbygge den

⁵ 'Åben skole Rudersdal, konceptbeskrivelse' 2015, s. 3.

⁶ 'Øget samspil mellem skole og fritidsliv', 2016.

⁷ Interview med vicemusikskoleleder Michael Møller i januar 2017.

personlige relation som alle ved er afgørende for at skabe samarbejde, finde de ildsjæle som griber tilbuddet og kan bruges i fremtiden:

“Som så ofte står og falder samarbejdet med det personlige møde mellem den entusiastiske musikskolelærer og den engagerede folkeskolelærer.” (Jørgensen, 2015).

I projektansøgningen skriver musikskolen, at de ønsker at:

- *”undersøge mulighederne for at lade musik spille sammen med andre fag i skolen.*
- *udforske hvordan kulturinstitutionerne kan bruge hinanden til at løfte og kvalificere undervisningen i forskellige fag i folkeskolen.”⁸*

Projektet er på den måde en investering i fremtiden, hvor de dels udforsker mulighederne for at samarbejde omkring læring, dels undersøger egnede kommandoveje og netværk på tværs af institutionerne.

Konkret indgår projektet i kommunens samlede tilbud af såkaldte årgangsevents, hvor et helt klassetrin får tilbud om et åben skole-samarbejde med f.eks. musikskolen⁹. Det blev formidlet til skolerne via 'Skolen i virkeligheden', den kommunale ramme for den åbne skole.

I forbindelse med kravet om at samarbejde med folkeskolerne er der opstået et behov for kompetenceudvikling blandt musikskolens lærere i forhold til klasseundervisning i folkeskolen. De to instrumentallærere fra musikskolen, Marie Hansen på accordeon og Kristine Hanskov på kontrabas, som deltog i de skabende musikalske aktiviteter, skulle dels understøtte Mogens Christensens arbejde, dels hente inspiration til deres eget arbejde. Her var det en helt særlig udfordring at skaffe klassesæt på 25 af de to instrumenter.

Figur 2 – 11 gange accordeon på Høsterkøb Skole.

⁸ Fra ansøgningen til 'Pulje til åben skole – lokale samarbejder og national videndeling'.

⁹ fra Rudersdal Kultur- og fritidsudvalg, referat fra møde 5/10-16 -

<https://www.rudersdal.dk/dagsorden/2016/dagsorden-med-vedtagelser-76>

En sidste udfordring som skal nævnes her, er musikskolernes behov for eksponering, både som nyt formidlingscenter mellem forskellige institutioner og som instrumentkompetence i forhold til rekruttering af nye elever¹⁰. Et projekt som dette, med dets stærke faglige fundament, store rækkevidde og mange samarbejdspartnere, indskrives sig klart i denne dagsorden.

Figur 3 - Der var trængsel i gymnastiksalen på Vangeboskolen, når der skulle laves plads til 20 kontrabasser.

Mogens Christensen

Mogens Christensen har gennem årene arbejdet med skabende musikalske processer med børn, både som professor i musikformidling og som komponist, og han brænder for det arbejde. Han og musikskolen har tidligere samarbejdet om skabende musikalske aktiviteter i flere af kommunens folkeskoler (Malene

¹⁰ Overvejelserne er formuleret både i ansøgningen, mine interview med ledelsen og i andre projektpapirer til deltagere.

Wichmann 2013; Antonius, 2015), og der var et fælles ønske om at afprøve arbejdsformen i en større ramme og en mere læringsorienteret sammenhæng, uden at gå på kompromis med den underliggende idé om at:

- *"afprøve non-verbal abstrakt kunst som motivation for faglighed (bl.a. historisk, instrument-spillende og dansk), og til at fordøje det faglige stof.*
- *bruge en mindre boglig tilgang, hvor fortællingerne itonesættes frem for italesættes".¹¹*

MC fungerer også som et bindeled til konservatorieverdenen, hvor han er ansat. Som uddanner af fremtidens musikskolelærere er der på konservatorierne brug for masser af ny inspiration og nye undervisningskompetencer blandt de studerende. De konservatorieuddannede musikskolelærere og folkeskolelærerne har meget de kan lære af hinanden:

"...det musikpædagogiske system på konservatorierne (tager) de elementer fra grundskolens musikundervisning, de kan bruge, og betragter resten som støj. Grundskolens musikpædagogiske system tager det fra konservatorierne de kan bruge, og efterlader resten som støj. I disse støjafvisninger ligger der uanede mængder af muligheder for begge parter. Det er kun et spørgsmål om at bringe dele af dette støjkaos ind i hovederne i stedet for at lade det forblive – afvist – udenfor. Ved at komme indenfor omdannes støjkaos til mere bevidste problemformuleringer." (Christensen, 2010: s. 60).

Noget tilsvarende konkluderer Lind og Okkels i rapporten '1+1=3'. Netop kvalificering af begge faggrupper var en del af det oprindelige projekt.

Folkeskolerne

Med folkeskolereformen kom der nye krav til folkeskolerne om samarbejder med lokale (og nationale) kulturinstitutioner, om at deltage i aktiviteter uden for skolen – den åbne skole. Desuden var der i lærermiljøet en interesse for betydningen af æstetiske og kreative læreprocesser.

Projektet skriver sig direkte ind i disse overvejelser. Både ideen om at 'lade musik spille sammen med andre fag i skolen', og udforske 'hvordan kulturinstitutionerne kan bruge hinanden til at løfte og kvalificere undervisningen i forskellige fag i folkeskolen'¹² har stor relevans i folkeskolen. Planen om at lade musik indgå i et tværfagligt samarbejde, er for så vidt ikke ny. I ansøgningen står der bl.a.:

- *"Dette skal knyttes an til elevernes arbejde med berettermodellen og en historisk bestemt periode.(...) For at eleverne kan skabe deres egne fortællinger kræver det, at man i historietimerne arbejder med den historiske periode. I forløbet skal musiktimerne danne ramme for at skabe musik til elevernes fortællinger i samarbejde med musikskolens lærere og Mogens Christensen. Hensigten er, at disse processer skal være med til at motivere og styrke elevernes læring i dansk- og historiefaget".*

¹¹ Interview med Mogens Christensen i december 2016.

¹² Fra ansøgningen til 'Pulje til åben skole – lokale samarbejder og national videndeling'.

Folkeskolerne var ikke direkte med til at udfærdige ansøgningen her, men da tilbuddet kom, var det oplagt for skolerne at deltage. En skoleleder udtalte:

- *"... projektet kunne være med til at flytte fagene ud af konteksten, ud af bøgerne og ud af de forventninger, man har, når man skal have undervisning i musik, historie og dansk. Vi tænkte, at ved at flytte undervisningen ud af det normale skoleliv, ville nogle andre børn få mulighed for at vise deres talent."*¹³

For andre lærere var det 'bare' endnu et tilbud, som de følte de skulle/ville have fordel af at deltage i, uden i øvrigt at have overvejet formål.

Vedbækfundene

Vedbækfundene er, som alle andre museer og kulturinstitutioner underlagt en række lokale og statslige prioriteringer vedr. bl.a. undervisningstiltag, samarbejder og publikumseksponering. Projektet her indskrives sig i forhold til alle tre punkter:

- Projektet skulle få børnene til at lære på en anden måde, give dem noget andet end de ellers ville have fået: *"...de kom ud af klasseværelset".* Museet var nysgerrigt efter, om den form for læring fik noget andet til at ske... *"når fantasien blev sat i spil, og børnene var medskabere"*¹⁴.
- Projektet havde en stærk tværinstitutionel dimension. I ansøgningen stod bl.a.: *"(vi) søger at forankre projektet i et samarbejde med anden kulturinstitution (Rudersdal Museer) for på den måde at undersøge, hvordan vi kan samle kræfterne i kulturområdet i indsatser, som kan være med til at løfte og kvalificere undervisningen i forskellige fag i folkeskolen."*¹⁵ Selvom mange af skolernes lærere kendte til museet inden projektet, udtalte flere efterfølgende, at de med projektet fik øjnene op for nye potentialer for samarbejder.
- Med gennemførelsen af en lang række koncerter for forældre m.m. i museets samling, ved projektets afslutning, blev museet synliggjort for alle forældre på hele årgangen.

Foreningen Ny Musik i Birkerød

Rudersdal musikskole, Mogens Christensen og Ny Musik i Birkerød har samarbejdet gennem flere år om forskellige former for skabende processer, med børn som omdrejningspunktet. Foreningen er interesseret i at præsentere børn og unge for ny kompositionsmusik, og er samtidig interesseret i processer, hvor børnene indgår i en samskabelse, og hvor der opstår samarbejder mellem børnene og de professionelle musikere.

Denne gang var samarbejdet centreret om foreningens festival NYT!NYT!, hvor en del af eleverne skulle deltage i en koncert-suite, UN!KMUS!K, med musikskolens talentelever og professionelle musikere.

¹³ Ifølge Hanne Bindseil Møller, skoleleder på Høsterkøb Skole (i Frederiksborg Amtsavis 23-9 2016)

¹⁴ Fra interview med direktør for Vedbækfundene Anne Birgitte Gurlev i januar 2017.

¹⁵ Fra ansøgningen til 'Pulje til åben skole – lokale samarbejder og national videndeling'.

Foreningssamarbejdet var formuleret allerede i ansøgningen, idet man ønskede at vise:

*"...hvordan vi i Rudersdal Kommune som kulturinstitutioner kan fungere som primus motor og samtidig involvere foreninger i lokalområdet for på den måde at være med til at sikre, at disse kan blive en del af åben skole i Rudersdal Kommune."*¹⁶

Det havde været ideen, at de professionelle musikere skulle have spillet sammen med børnene ved koncerten, men dette lod sig ikke gøre. Men koncerten med de fem klasser, hvor klassernes 'værker' nu var blevet brudt op og flettet sammen på tværs, blev gennemført med en massiv deltagelse af forældre. Derimod lykkedes det ikke at få dette publikum til at blive og lytte til de professionelle musikere som spillede bagefter.

Opsummerende

På det organisatoriske område kan erfaringerne opsummeres til nedenstående punkter. De følger i vidt omfang de anbefalinger de mange rapporter på området peger på.

- Der forelå både en kommunal strategi og et statsligt krav om samarbejder – det dannede en vigtig klangbund.
- Samarbejdet involverede flere kulturinstitutioner med forskellige faglige udgangspunkter, ikke kun det traditionelle bi-institutionelle samarbejde mellem skole og musikskole. Og institutionerne repræsenterede forskellige læringsregimer og kulturpolitiske rationer.
- Alle deltagende institutioner havde en egeninteresse i at deltage i forhold til deres eget ansvarsområde, så projektet var værdiskabende for alle parter.
- Projektet var top-down-styret – med indledende kontakt til skoleledelserne og derfra ned gennem systemet. Men efter ledelsens formidling til deres lærere forsvandt ledelsens opmærksomhed på flere skoler.
- Det indledende arbejde byggede i høj grad på personlige kontakter (erfaringer fra tidligere samarbejder, uformelle samtaler ved konferencer etc.), så der var nem adgang til de rigtige folk på de idéudviklende og igangsættende niveauer. Der var gensidig tillid og resonans. Arbejdet med et helt årgangsnetværk på alle kommunens skoler gav en stor berøring med skolerne, og var med til at styrke musikskolens skolenetværk.

Der skrives i rapporter ofte om hvilken værdi samskabelse, tidlig inddragelse, det fælles ejerskab, dialogen og en åben kommunikation kan have for kvaliteten i projekters gennemførelse. Projektet her kendetegner sig ved ikke at benytte disse procesgreb. Kommunikationen var envejs fra musikskolen:

¹⁶ Fra ansøgningen til 'Pulje til åben skole – lokale samarbejder og national videndeling'.

- Selvom skolerne skulle spille en central rolle i gennemførelsen, deltog de ikke i planlægningen eller i en følgegruppe.
- Projektet fremstod som obligatorisk i den indledende kommunikation, ikke som det frivillige tilbud det reelt var for skolerne.

Denne form har helt klart været tidsbesparende. Hvis der skal være en mere demokratisk proces med lærerinddragelse, kurser etc. ville der være brug for langt mere tid og penge. Det kræver møder og kan være svært at få tilbagemeldinger. Men ingen tvivl om, at ejerskabet ville øges.

Det affødte også stor usikkerhed blandt folkeskolelærerne om, hvad projektet handlede om og hvad der blev forventet af dem. Mere inddragelse og information, måske ligefrem introduktionskurser, så de selv havde oplevet arbejdsformen på egen krop, kunne have afhjulpet det. Det kunne også have knyttet aktørerne tættere sammen og dermed gøre efterfølgende projekter mellem musikskolen og skolerne nemmere at brede ud til mange skoler.

Figur 4 – Elever på Vedbæk Skole afprøver en mundbue.

4. De faglige mødesteder

Som det fremgår ovenfor, var der mange aktører i projektet, og med dem også forskellige fagligheder og faglige traditioner. Hvilke har været i spil her, og hvordan mødtes de, hvis de mødtes?

Selvom projektet var formuleret omkring en modeludviklings-tankegang og en fast struktur fra musikskolens side vedr. både forløbenes omfang og antal deltagere i forhold til hvad der blev udbudt, så forelå der ingen skabelon til lærerne, og ingen aftaler med skolerne eller lærerne om, hvad der skulle foregå i timerne. Beskrivelsen her består derfor af nogle punktnedslag som viser eksempler på samarbejdet, og hvordan de faglige møder fandt sted. Indtrykkene bygger på deltagerobservationer, samtaler med lærere og spørgeskemaer til alle involverede skoler.

Skolen på museumsbesøget

Klasserne og en af deres lærere – nogle gange den dansk- eller historielærer som fulgte projektet, andre gange en tilfældig lærer - besøgte museet, hvor de fik en rundvisning af museets pædagogiske medarbejder. Museet laver mange rundvisninger, men her benyttede de lejligheden til at afprøve noget nyt: Mens de normalt vælger en sanselig tilgang til samlingen i de små klasser (op til 2. klasse), så er deres rundvisninger i 5. klasse typisk vidensformidlende, med udgangspunkt i genstande og den historiske periode.

Til rundvisningerne i dette forløb valgte museet at bruge sansetilgangen, selv om eleverne var lidt ældre. Helt konkret blev eleverne fra starten bragt på et oplevelses-spor, hvor de skulle smage, lugte og røre jægerstenalderen, under tiden i mørke. Herefter fik de en rundvisning i samlingen og fik nogle historier om genstandene. Lærerne fik museets traditionelle undervisningsmateriale med hjem, så de kunne bruge det efterfølgende.

Den sanselige del af besøget gav reaktioner med det samme¹⁷. Det var de oplevelser der blev talt om, da de gik videre ind i samlingerne. Her tilførte de udstoppede dyr og døde mennesker en ny dimension til oplevelsen. Ingen tvivl om at det var disse oplevelser som fulgte med børnene hjem.

Med beslutningen om at anvende en sansetilgang kickstartede museet projektet på en helt særlig måde. De åbnede hermed for det, som Fogh, Juellund & Mouritzen (s. 71) kalder 'sansebårne erkendelser' fra en traditionel sprogligt funderet vidensformidling, i retning af en

Elever:

"Puh hvor det lugter"

"Adrh, det vil jeg ikke røre ved, det er ulækkert"

"Mon det gjorde ondt at dø?"

"Ville du have et dødt dyr stående hjemme?"

Forældre:

"Vores datter er ellers lidt sart, men her har hun fortalt om lig og knogler."

"Fantastisk at historien bliver gjort sanselig!"

Lærer:

"Det var spændende at være på museet og bruge sanserne."

"Sjovt og anderledes. God idé at sætte sanserne i spil og forestille sig en anden tid. Eleverne har fået en meget speciel oplevelse med sig, jeg tror de vil kunne huske det i lang tid."

"Det var positivt at alle sanser var i spil"

¹⁷ Elevreaktionerne stammer dels fra overværelse af aktiviteterne, dels fra citater fra lærere og museumsmedarbejdere bagefter.

oplevelsesdidaktik. Heraf følger at sanseoplevelsen nok kan motivere til faglig læring, men frem for alt kan den danne grundlag for en fagrelateret erkendelse.

Det vigtige her er, at de gjorde det uden at gå på kompromis med det faglige. Alle sanseindtryk var tæt forbundet med emnet, og rummede en faglig information om tiden, levevilkår, betydning etc., som kunne aktiveres. Og her ligger guldet måske begravet. Det vender jeg tilbage til senere.

Skolen i skolen

I et af de indledende breve fra musikskolen til skolerne står der bl.a., at der:

*"sættes fokus på hvordan skabende musikalske aktiviteter kan underbygge og være en motivationsfaktor for læring i dansk og historie."*¹⁸

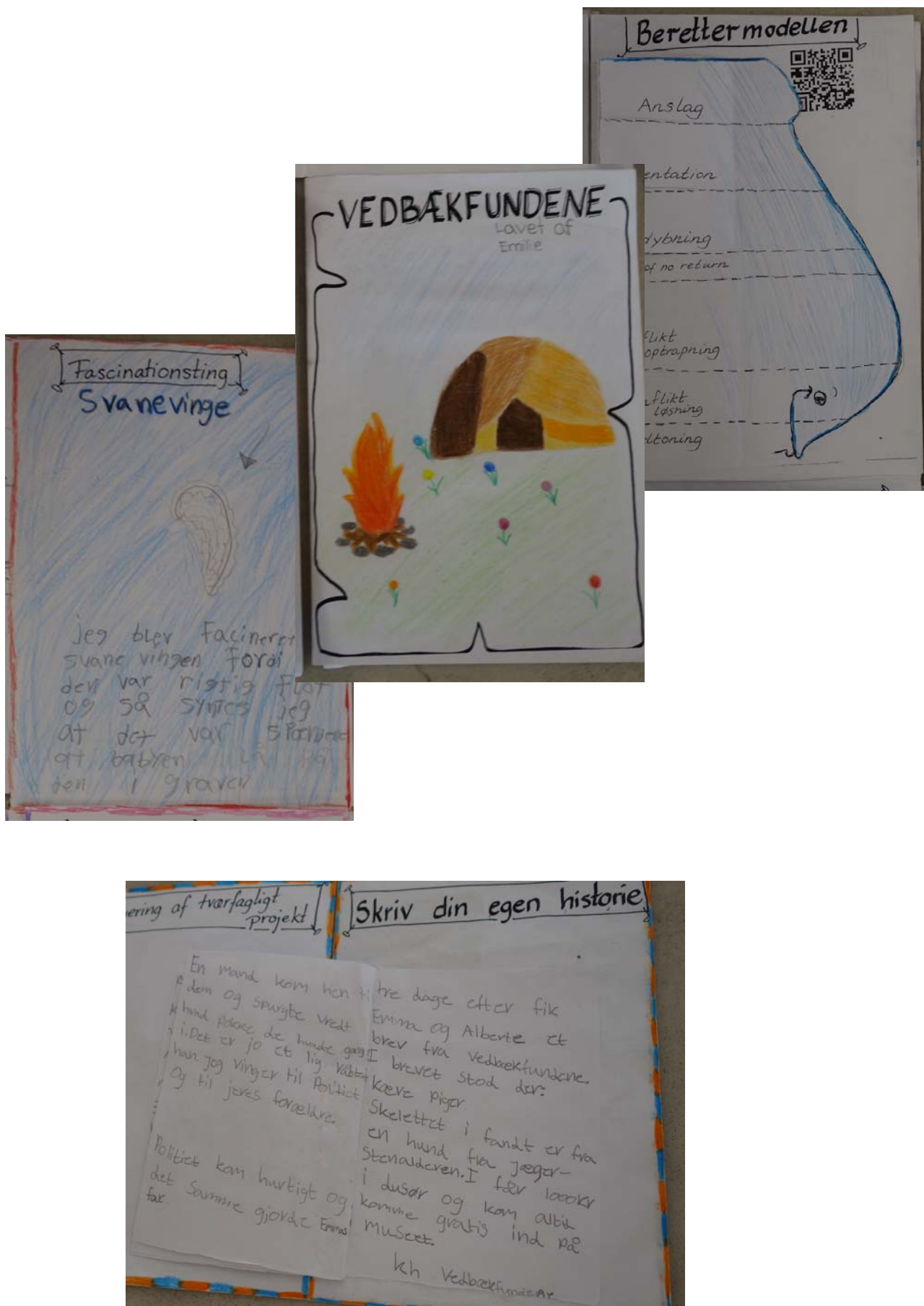
Det var tanken, at eleverne skulle arbejde i dansk og historie med jægerstenalderen og historierne fra museet. Så efter museumsbesøget var det skolens tur til at tage over. Her kommer nogle eksempler på, hvordan skolerne greb udfordringen:

- De **historielærere** som engagerede sig i projektet tog enten afsæt i museets rundsendte materiale eller i andre undervisningsmaterialer, fortalte om tiden og fik eleverne til at skrive små historier. Enkelte påpegede at stenalderen som historisk periode hører til på 3. klassetrin. Men de fleste benyttede lejligheden til at udnytte den anderledes sanse-tilgang til historiefaget, den anderledes måde at gå til en historisk periode på, og de så det som ny inspiration.
- I **dansk** arbejdede flere lærere med berettermodellen, hvor børnene digtede små historier om de mennesker som lå begravet, om tiden, livet dengang eller om det som fascinerede dem. En skole lod alle børnene lave foldebøger, hvor indtryk fra samtlige involverede fag blev ført sammen: Berettermodel, egen fortælling, tegninger af historiske genstande, information om de instrumenter musikskolen introducerede dem for.
- En enkelt skole inddrog **billedkunst**, ved at arbejde med iagttagelsestegninger.

Lærer: "Det var spændende og alternativt. Jeg ville ikke selv have fundet på at bruge disse greb i historieundervisningen."
"Et spændende alternativ at bruge sanselig-æstetisk tilgang til historieundervisningen."

Der var selvfølgelig også de skoler der som optakt til musikbesøgene ingenting foretog sig.

¹⁸ Brev til skolerne fra musikskolen i maj 2016.

Figur 5 – Udsnit af elevernes foldebøger fra Høsterkøb Skole.

Musikfaget var ikke direkte indskrevet i projektet. Gæstebesøgene med komponist og evt. instrumentlærere fra musikskolen faldt som regel ikke i en musiktime, så musiklærerne havde begrænset mulighed for at følge projektet. Og da de heller ikke på forhånd var tildelt nogen rolle, betragtede de fleste skoler det som et ekstratilbud. Der var dog enkelte undtagelser:

- En lærer valgte at bruge projektet i musiktimerne ved at arbejde med musikalske ledemotiver, lade eleverne lave små musikstykker og lyde til hovedpersonerne i forskellige eventyr.
- En anden lærer fik besøg af musikantropolog Eva Fock. De lånte håndværk & design-lokalet og byggede musikinstrumenter fra stenalderen. I dette tilfælde fik skoleaktiviteten noget af den sammen sanselig dimension som på museet, idet eleverne i den handlings-orienterede forarbejdning af brummere, mundbuer, trommer, lithofoner og naturhorn, måtte snitte og slibe træet, opbløde og udspænde skindet, opspænde strenge og udbore horn. Noget lugtede, andet føltes specielt, og det hele tog tid.

Figur 6 – Der blev lavet horn og rammetrommer på Vedbæk Skole, som eksempler på stenalderinstrumenter.

Det er altid en overvejelse om denne type aktiviteter skal ind i fagenes læringsmål, eller begrundes med skolens formål om almen dannelse. Idéhistoriker og sociolog Lars Geer Hammershøj taler varmt for at fokus i samarbejder mellem eksterne aktører og folkeskolen om den åbne skole skal være dannelsen, som også ligger dybt forankret i skolens formål. Han understregede i forbindelse med sit indlæg i Folketingets Høring i Børne- og Undervisningsudvalget den 21 september 2016, at vi ikke må glemme, at grunden til at eleverne skal lære det ene og det andet (dansk, matematik mv.) ER dannelse – at disse kompetencer skal læres, for at eleverne skal kunne klare sig i

samfundet, i livet kan man vel tilføje. Fagenes læringsmål bør hele tiden ses i dette dobbelte perspektiv.

Selvom aktiviteterne i 'Find din fortælling' ikke var formuleret i forhold til fagenes læringsmål, og selvom det er vigtigt nogle gange at give plads til de mere overordnede formål, så har lærerne i dag svært ved helt at se bort fra muligheden af at berettiggere brugen af sparsomme undervisningstimer med et par læringsmål. Flere lærere fandt da også gode læringsargumenter for aktiviteterne, når nu de var der, uden at de begrænsede aktiviteterne i øvrigt¹⁹:

- Lære om Vedbækfundene og om livet i jægerstenalderen generelt
- Sætte ord på hvordan menneskene i jægerstenalderen levede
- Skrive en fortælling med min gruppe baseret på gravene ved Vedbækfundene
- Lave musik til fortællingerne og optræde for mine forældre
- Eleverne fik erfaringer med og kendskab til et instrument samt at kunne give sanseindtrykkene fra Vedbækfundene et musisk udtryk

Men aktiviteternes vigtigste betydninger falder nok uden for læringsmålene. De handler om, hvordan kombinationen af sanse-oplevelserne og de mere traditionelle skoleaktiviteter skabte erfaringer, som børnene kunne tage med sig videre i livet. Erfaringer som ikke bare var løsrevne 'events' med et element af underholdning, men var koblet til en faglig læring. En salgs parallel-løb mellem vidensindtryk og sanseindtryk:

”At tænke med hænderne’ vil netop sige at erkende gennem sanserne, de sanser som jo er kroppens mest grundlæggende udtryk. At erkende gennem sanserne er altså en proces, hvor det at føle, tænke og gøre hænger sammen i en og samme oplevelse” (Drotner, 1995: s.60).

I deres rapport om den åbne skole konstaterer Deloitte, at der er en udpræget tendens til, at åben skole-aktiviteter med et praktisk-musisk indhold retter sig mod de praktisk-musiske fag. Dernæst fokuseres der oftest på skolens generelle dannelsesmål (elevernes kognitive udvikling, læringsmotivation og trivsel), når musik indgår i samarbejder, ikke på fagenes læringsmål:

”Det er de færreste samarbejder, der har som specifikt formål at styrke fagundervisningen. (...) Der er generelt en tendens til, at det er de praktisk-musiske fag, som samarbejderne skal styrke. Der er ikke identificeret samarbejder, hvor formålet er rettet mod at styrke de mere boglige fag” (s. 14).

Det er tydeligt fra lærernes tilbagemeldinger, at det forhold at projektet var designet til dansk og historie, ikke 'kun' isoleret til musik, spillede en stor rolle for deres lyst til at engagere sig. Det var nyt, og de syntes det var spændende. Men det er samtidig vigtigt at holde fast i, at de netop værdsatte, at tilgangen ikke var traditionelt faglig, men at fagligheden blev omviklet af et sanse-spor. Det fælles overordnede tema skabte sammenhængen, den bærende fortælling.

Komponisten i skolen

Gæstebesøgene med komponisten var en af projektets hovedhjørneste, med Mogens Christensen (MC) ved roret. Tidligt i processen blev det besluttet at arbejde med to modeller på skolerne:

¹⁹ Fra lærernes besvarelser af spørgeskemaet.

1. Korte 2-modulsforløb a 90 minutter med musikalsk skabende aktiviteter (19 klasser)
2. Længere 6-modulsforløb med musikalsk skabende aktiviteter i samarbejde med instrumentalundervisere fra musikskolen (accordeon og kontrabas) (4 klasser)

MC fulgte den model, han har udviklet gennem årene²⁰: Han sender eleverne ind i en musikalsk skabelsesproces, hvor de starter med deres egne mindste ideer, og hjælpes videre i en dialogisk proces med sig selv, klassen og komponisten til at forstørre og udvikle ideen, for til sidst at samle det hele i en fælles opførelse. Komponisten har rollen som den udvidede 'arrangør', der ser potentialerne i elevernes ideer, hjælper dem videre, og bistår i at sætte det hele sammen og iscenesætte det. Det sidste er vigtigt. Denne form for skabelsesprocesser fører sjældent til et produkt, som egner sig til en traditionel sceneopførelse. Lokalt og scenografi, ikke mindst lyssætning, er vigtige ingredienser for stemningen. Måske det her ligefrem er på sin plads at anvende Mogens Pahuus' begreb 'stemthed':

"...(man) søger en fremstillingsmåde, en udtryksform, som har kunstnerisk form, thi kun den kunstneriske form kan formidle den involverede, den følelsesmæssige, den af stemthed og holdning bårne erkendelse, som er selvforståelsens og omverdensforståelsens erkendelsestype" (Pahuus, 1989).

Det lyder lidt højtravende, men det er den magi som kan skabes i fremførelsesøjeblikket, som reelt bærer disse forestillinger igennem, ikke det musikalske niveau som sådan. Og sådan skal det være. Det kommer vi også tilbage til.

Som indgang til den skabende fase arbejder MC med det han kalder 'intromotion', en sammenfletning af '**introduktion**' (hvor f.eks. kulturinstitutionernes uformelle læringsmiljøer fungerer som inspiration for skolens mere formelle læringsmiljø) og **motivation** ("*den gnist, der skal skabe interessens ild for selve undervisningen*") (Christensen, 2010: s. 81)

"Teknikken er (...) at skabe en musikalsk omvikling af det ønskede emne. Helst med undgåelse af ord i første omgang. Ord giver hurtigt en undervisningstynge hos børn. De vil jo gerne give deres bud også, men er altid ordmæssigt underlegne." (Christensen, 2010: s. 94)

De korte forløb

Hvis eleverne kom uden andre forudsætninger end besøget på Vedbækfundene, altså uden at dansk- eller historielærerne havde arbejdet med emnet, skulle eleverne finde deres 'fascinationspunkter', det fra udstillingen som de huskede, var blevet grebet af, og bruge det som input for deres skabelsesproces. Deres output kunne omfatte lyde, bevægelser eller spil på klassens instrumenter.

I de tilfælde hvor klassen forinden havde skrevet egne fortællinger, lod MC eleverne tage afsæt i fortællingerne, lod dem gribe fat om en stemning, en følelse eller en genstand, som de forsøgte at give musikalsk udtryk. De elever som

Lærer: "I musik var målet at eleverne fik erfaringer med og kendskab til et instrument samt at kunne give sanseindtrykkene fra Vedbækfundene et musisk udtryk. I kompositionen tog de afsæt i elevernes fascinationspunkter.

²⁰ Mogens Christensen har beskrevet modellen for sit skabelsesarbejde i flere bøger.

havde leget med ord brugte ordene som afsæt for vokale udtryk, frem for de krop-/bevægelse-/lyd-/slagtøjsinstrument-baserede aktiviteter vi ellers så.

Den klasse som havde bygget deres egne instrumenter tog udgangspunkt i de lyde eleverne kunne skabe på instrumenterne, hvoraf nogle var ganske udfordrende at spille på. Senere gik eleverne videre med at finde nogle af de stemninger eller tanker, som udstillingen åbnede for.

De lange forløb

Figur 7 - Accordeon-elever fra Høsterkøb Skole.

På skoler med instrumentforløb startede instrumentlærerne med at sætte eleverne i gang med at spille på instrumenterne, inden komponisten tog over, f.eks.: Hvordan sidder man bedst med et accordeon? Hvordan står man med en kontrabas? Det er grundforudsætninger for at kunne holde til at spille i længere tid. Derefter gik eleverne, under vejledning af komponist og instrumentlærer, i gang med at udforske instrumenterne – finde toner og tonerækker, nedbryde dem ved at spille omvendt, langsomt, ekstremt langtrukkent. Eleverne skulle finde lyde, også mærkelige overraskende lyde på instrumentet. Instrumentet skulle blive deres ven, ikke noget som modarbejdede dem. Derfra gik de gradvist i gang med at inddrage oplevelserne fra museet, på samme måde som eleverne uden instrumenter. Blot havde de her hele tiden instrumentet som 'redskab'.

Elev 1: "Det var hundeskelettet. Vi tænkte på lys tone, og så mørk tone. Og så fik vi at vide at det skulle være lidt længere, stykket. Og så spillede vi det bare to gange."

EF: "Hvorfor lys og mørk?"

Elev 1: "Det er fordi det er lidt sørgeligt, og sådan, at det også er lidt godt for hunden, for hvad hvis den nu bare led hele livet, det ville også bare være lidt synd for den."

EF: "Så lys er glæde?"

Elev 1: "Ja, det kan man godt sige lidt, og mørk det er sådan lidt ked af det i det."

En anden gruppe var inspireret af dyreskind.

EF: "Hvordan lyder det?"

Elev 2: "Der er en lys tone og en mørk tone og en midt mellem-tone. Og så er der alle de små hvor han siger bub, bub, bub, bub, bub, bub, bub,..."

EF: "Og hvorfor lyder dyreskind sådan?"

Elev 2: "Fordi det er sådan lidt...det kan jeg ikke rigtigt forklare....det er lidt som om det skulle lyde som om man er på jagt efter et dyr for 7000 år siden."

Figur 8 – En af drengene på Høsterkøb Skole kæmper for at finde den ønskede tone på sin accordeon.

og så videre. Nogle oplevelser farer forbi og knips! er ikke mere og andre oplevelser lagres.(...) De særligt lagrede oplevelser er erfaringerne” (Brodersen, 2002: s. 10-21). (s. 12).

Det hele blev bearbejdet til et æstetisk udtryk af lyde og bevægelser – itonesættelse uden følgeskab af ord-forklaringer. Hele tiden blev der arbejdet med denne kombination af introduktion, som omfatter både sanseindtryk, viden, handling og æstetisk udtryk. Det var samtidig vigtigt, at eleverne lavede traditionelle lydfortællinger til deres historier. De skulle heller ikke 'lyde ligesom jægerstenalderen'. De skulle itale- og itonesætte indtrykkene, som forskellige men parallelle processer der følges ad. Forbindelsen mellem den æstetiske dimension og fagligheden kom her til udtryk på et langt mere subtilt plan end vi er vant til, når musik indgår i projekter med andet end musikfaget.

Accordeon-lærer: *”Det har været en noget anderledes måde at undervise. Jeg plejer at starte med teknik og stilling. Det var nyt at opleve, at børnene kunne arbejde meget længere end hvad jeg troede. 1½ time var ok her!*

Mogens lavede korte 'stress'-forløb, så eleverne ikke havde tid til at 'fjumre' og 'fnidre-snakke'.”

Det var en meget anderledes måde at tilgå instrumentet, end den systematik musikskolelærerne plejede at bruge, og der rejste sig mange overvejelser.

Fælles for forløbene var, at musikalsk 'handlen', det at skabe og spille/udføre aktivt, spillede helt central rolle, samtidig med at eleverne gennem musikken skulle bearbejde og forarbejde de indtryk de havde fået²¹. Allervigtigst så bearbejde og forarbejdede eleverne de sanse-indtryk de havde fået på museet. Indtrykkene var nok blevet koblet med en fagligt funderet viden i skolen, men de var samtidig forblevet i deres kroppe som sanseindtryk, og førte hos nogle til de foromtalte 'sansebårne erkendelser'.

” Oplevelser er en strøm af sanseindtryk, der ordnes og gestaltes i krop og hoved på os: Gennem synsindtryk og lyde, via smag og lugte, i kropslig bevægelse og fornemmelse

²¹ Fra interview med Mogens Christensen i december 2016.

Figur 9 - Tre drenge fra Vangeboskolen udforskerne mulighederne på deres kontrabasser.

Skolen og musikken på museet

Stort set alle klasser afsluttede med en koncert på Vedbækfundene, hvor deres samlede 'værk' blev opført - i stemningsfuldt mørke og stearinlys, med eleverne siddende rundt omkring i udstillingslokalet. Igen var det sanselige bragt i forgrunden. Eleverne sad tæt på deres fascinationspunkter, mens forældrene i en lang række blev ført ind gennem museets smalle gange, omsluttet af mørke, og for de flestes vedkommende uden en anelse om hvad der skulle ske. Ofte kunne de knapt se deres egne børn, og fotografering var stort set umulig (uden blitz, som var bandlyst). Så situationen brød på alle måder med en normal elevkoncert.

Det var tanken at 'give fortællingerne tilbage til museet', og samtidig give forældrene mulighed for at se hvad børnene havde lavet. Det har da også vist sig bagefter, at den afsluttende koncert betød meget for både elever, lærere og forældre.

Flere forældre fortalte, at deres børn ikke havde haft lyst til at vise det de havde lavet, fordi det ikke levede op til de traditionelle performance-krav vi kender fra TV og musicals. Men de fleste vendte på en tallerken efter koncerten (se forældrekommentarer i boks). Der var selvfølgelig nogle få som aldrig kom til at værdsætte de utraditionelle performances som kunne minde lidt om avantgarde lyd-installationer. "Sikke noget lort" var en kommentar som enkelte forældre kom med, da de hastede hen til parkeringspladsen. Men det var et fåtal.

På museet gav børnene ikke bare musikken tilbage til museet, de gav også fortællingerne videre til deres forældre. Efter hver koncert blev lyset kortvarigt tændt, og eleverne fik mulighed for at vise deres forældre rundt. Og her var det tydeligt, at børnene huskede fortællingerne selvom det var flere måneder siden de havde været der. Her kunne vi alle se de erindringsspor som oplevelserne havde sat hos børnene. De huskede musikken, indtrykkene, de sansemæssige oplevelser og fortællingerne. Og de delte dem gerne.

Figur 10 - I mørket på Vedbækfundene.

Forældre: "Fedt at lave nærmest en lydinstallation. Super at bruge musik, ikke kun historie og dansk til at formidle historien."
"Helt vildt flot!"
"Fantastisk at historien bliver gjort sanselig!"
"Meget overraskende. Imponerende at de selv har lavet og kørt det hele."
"Det var en rigtig fin oplevelse. Imponerende at se, hvordan børnene havde øvet sig - og sjovt hvordan kombinationen af lyd/rytmer og stenalder-udstilling spillede sammen. JEG fik i hvert fald oplevelsen af både en jagt og et begravelsesritual."

Lærer: "Slutkoncerten gav nerve og energi. Eleverne har fået en meget speciel oplevelse med sig, jeg tror de vil kunne huske det i lang tid."

"Det afsluttende arrangement – her indfandt stemningen sig og de deltagende elever var stolte. De stod styrkede overfor de, der meldte fra (pga. ridning, boksning eller fandens oldemor)"

"Det blev en meget flot forestilling, som vi alle var meget stolte af. Vejen derhen var lidt bumpet, men det gav rigtig god mening til slut 😊"

Hele projektet var som den dannelsesrejse Lars Geer Hammershøj taler om: De oplevede verden, sansede verden, oplevede forskellige måder at forholde sig på, og oplevede et forbillede.

Skolen, musikken og den ny musik

Hele projektet sluttede med en koncert på Kulturcentret Mariehøj, som del af åbningskoncerten til festivalen NYT!NYT. I værket 'Lyden af jægerstenalder - hør hvordan Vedbæk lød for 7000 år siden' var de fem instrumentklassers 'værker' blevet brudt op og flettet sammen til én fælles komposition, hvor eleverne sad i mindre grupper rundt omkring i salen. Det nærmest antifonale værk blev, ligesom koncerterne på Vedbækfundene, opført i næsten mørke, så fokus blev flyttet fra de enkelte børnene til en samlet magisk stemning.

Stykket indgik i en tredelt suite, UN!KMUS!K, hvor en gruppe af musikskolens talentelevs lavede et lydmaleri. Det blev efterfulgt af de fem instrumentklasser, som spillede deres stenalderkomposition. Til sidst spillede den professionelle Messerkvartet ny musik. Alt sammen et langt arrangement uden pause. Det var oprindeligt planen, at de professionelle musikere skulle spille sammen med børnene, men det lod sig ikke realisere.

Det var en af tankerne bag dette initiativ at benytte lejligheden til at introducere både børnene og deres forældre til ny kompositionsmusik, ved at lokke dem med til festivalens øvrige program. Det lykkedes dog ikke. Så snart børnene var færdige med at spille, forlod deres forældre salen, dette selvom Messerkvartetten stadig spillede. Koncerten var bevidst arrangeret som en suite uden pause, men det forhindrede ikke samtlige forældre i at udvandre. det kræver mere end en diskret programnote at opdrage moderne forældre.

Opsamling

Linjen i projektet går fra museets fagligt funderede sanseindtryk, over skolens fortællinger og italesættelser af det lærte og erfarede, til instrumentlærernes og komponistens (kunstnerens) handlingsbaserede æstetiske udtryk. Lærerne var vilde med ideen om en sanse-æstetisk tilgang til deres fag.

På det praktiske niveau kan det konstateres at:

- De eksterne aktører medbragte store faglige ressourcer.
- Arbejdsopgaverne var meget opdelt mellem de forskellige aktører, især mellem komponist/instrumentlærere og folkeskolelærere, og kun sjældent var der direkte dialog mellem dem om, hvad f.eks. musiklærerne kunne arbejde videre med mellem komponistbesøgene.
- Trods musikskolens centrale rolle, var outputtet i form af kompetenceudvikling blandt musikskolens lærere begrænset. Kun to lærere deltog i det omfattende projekt. De havde klart et udbytte, men flere kunne med fordel have fulgt aktiviteterne og deltaget.

5. Afslutning

Den indledende opgave hed:

"At udvikle modeller for samarbejde mellem musikskole og folkeskole, hvor musikskolelæreres faglighed på kvalificeret og nytænkende vis kan tilbyde sig til skolernes musikundervisning."

Det rejser en masse spørgsmål, for hvilken faglighed handler det om?

Musikfagligheder

Hvis vi ser om bag den åbenlyse musikfaglighed som musikskolen ligger inde med i rigt mål, så åbner der sig et virvar af forskellige under-fagligheder. Der findes mange rapporter og artikler som illustrerer, hvordan musikskolelærere tilbyder instrumentundervisning, sammenspil, kor og orkester-arbejde inden for en række stilarter og tematikker, når de rykker fra musikskolen over i folkeskolen. Ad den vej kan musikskolens lærere være med til at 'åbne' musikoplevelser for eleverne, og give den professionaliserede musikscene et personligt ansigt. Disse aktiviteter ligger i vidt omfang i forlængelse af musikskolernes traditionelle aktiviteter, og de er generelt relativt isolerede fra folkeskolen i øvrigt. Men hvordan kan de rykke længere ind i skolen? Lad os tage udgangspunkt i erfaringerne fra 'Find din fortælling', og se hvad der tegner sig af erfaringer:

Instrumentfærdigheder

Det er tydeligt, at musikskolens faglighed i dette projekt havde instrumentfaglighed som omdrejningspunkt, idet musikskolens lærere bidrog med introduktion til instrumenterne. Men eleverne ikke blot lærte om instrumenterne, de fik også lov til at udforske dem, være skabende på dem, så instrumentet ikke blev målet, men midlet.

Det hed ikke: 'I dag skal I lære at spille på accordeon', med et succeskriterium som handlede om, hvorvidt de så faktisk lærte det eller ej. Og afslutningen var ikke, at alle sad med deres instrument og skulle vise, hvad de så havde lært. Hvor nogle ville brillere, og andre falde igennem.

Nej, de brugte instrumentet til at fortælle en historie om noget andet, i dette tilfælde om jægerstenalderen, og hvad de havde oplevet om emnet, ikke hvad de havde hørt eller læst! Succeskriteriet var den samlede fortælling, summen af det alle børnene i fællesskab skabte.

Figur 11 - Kristine Hanskov viser en teknisk detalje på kontrabassen.

Instrumentarbejdet handlede ikke så meget om det kunstnerisk-æstetiske udtryk, som om det at være handlende sammen. Men de lærte samtidig noget om at spille, de blev i høj grad 'ven' med deres instrument, og de arbejdede målrettet med et æstetisk udtryk.

Den udforskende tilgang var en udfordring for de strukturerede og disciplinerede instrumentlærere. De oplevede en anderledes progression, hvor børnene startede med sværere opgaver end de var vant til. Desuden var det overraskende hvordan den anderledes tilgang gjorde det muligt for eleverne at arbejde i meget længere tid ad gangen. Komponistens brug af tidspres som brandstof for den kreative proces, det at sende eleverne frem og tilbage mellem plenum-præsentationer og gruppearbejder med korte tidsintervaller, var også et greb som de ikke var vant til. Men de så hvordan tidspreset faktisk kunne samle fokus og energi.

Afslutningen viste, hvordan endog meget små enkeltresultater kunne blive til noget meget større, med den rette indpakning. Når vi flytter aktiviteterne ud i skolerne giver det god ræson at rykke fokus fra den traditionelle instrument-tilgang over mod noget større end musikken. Og lur mig om ikke et par af ungerne så får lyst til at spille et instrument bagefter.

Musikalsk skabelse

Komponisten, som i teorien kunne have været en musikskoleperson, hvis musikskolerne gik mere ind i den type aktiviteter, bidrog med en musikalsk skabende faglighed, både med og uden instrumenter. Her fik børnene lov til, kompromisløst, at komme med deres egne bud på, hvad deres musikalske DNA skulle være. Noget famlende i første forsøg, men øvelse gør som bekendt mester.

Det skal understreges, at denne arbejdsform forudsætter både et pædagogisk og et musikfagligt overskud. Det er ikke for sarte sjæle at have 25 børn m/u instrumenter i gang med en fri skabende proces – med lyd!

Den skabende proces omfattede ikke kun musik, selvom det er det som altid omtales. Den ramme musikken indgik i, sted, lys mm. var stærkt medvirkende til effekten, til at så mange gik derfra med en stærk oplevelse. Det kræver et godt blik for helheden, en kunstnerisk-æstetisk tilgang, hvor man ikke 'bare' sætter børnene op på scenen.

Musikalsk diversitet

For nogle elever kunne det være svært at få ideer som ikke var direkte hentet fra det popnummer, de pt. var mest vilde med: Et groove eller et motiv. Hvis eleverne i deres skoletid blev udsat for en bredere vifte af forskelligartet musik, både ældre klassisk musik, ny musik og eksperimenterende musik, ville eleverne have et større register at trække på. Både som musicerende og skabende. Også den udfordring kunne musikskolen deltage i.

Musikskolens lærere såvel som elever kan bruges til at introducere noget af al den musik som skolebørn hører mindre ofte, både klassisk musik af ældre dato, ny musik og mere eksperimenterende stilarter. Mange musikskolelærere har et stort netværk i kraft af at spille i forskellige ensembler og bands. Både de selv og deres bedste elever kan bidrage med koncerter på skolerne.

Ideen om at knytte projektet til festivalen Ny musik i Birkerød var et eksempel på en sådan tankegang. Hvis elever og forældre faktisk var blevet hængende efter koncerten på Kulturhuset Mariehøj ville de da også have fået en sådan oplevelse med ny musik på programmet. Men det gjorde de ikke.

Musik i de andre fag

Når vi taler om samarbejder mellem musikskole og folkeskole, er der god grund til at overveje, om det virkelig er skolernes musikundervisning som er det bedste mål at sigte mod. Der findes mange eksempler på at musikskolelærerne bruges i skolen som supplement eller måske ligefrem erstatning for musiktimerne. Men er det virkelig det mest interessante, set i lyset af fagets lave timetal, dets fravær på mange klassetrin og dets meget pressede situation?

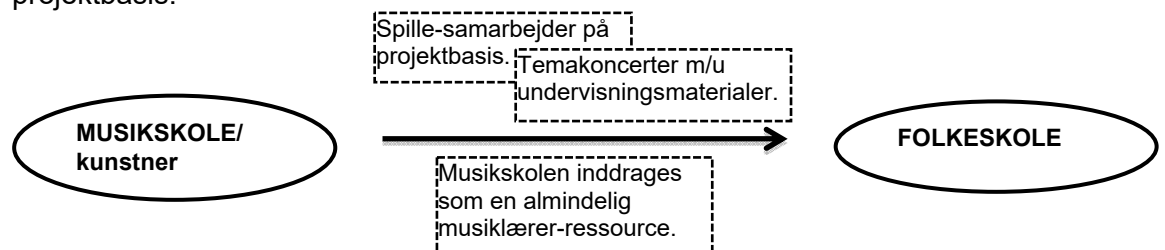
'Find din fortælling' viste, hvordan musik med held kan indtænkes i bredere faglige sammenhænge, uden at den bare bliver et vedhæng eller underholdning for de andre fag. Vi kan i ordets bedste forstand tale om en gensidigt understøttende undervisning. Men intet tyder på, at musikfagligheden var de andre fagligheder underlegen. Tvært imod 'vandt' musikfaget tid ved at indgå i et historieforløb. I fremtiden kan vi håbe vi ad den vej kan bruge andre fag som løftestand for musikalske erfaringer. For musik er ikke en isoleret aktivitet, og bør aldrig blive det. Musik er en del af livet, alle sider af livet.

Men hvad er så grebet, hvordan kan det gøres? Flere ting kan have spillet ind, som vi kan lade os inspirere af:

Mod en model

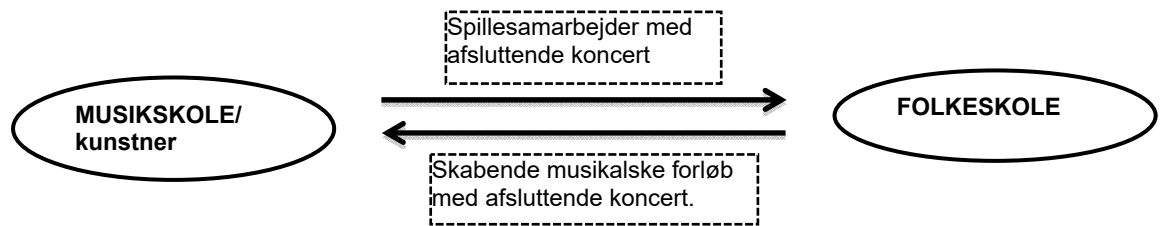
De føromtalt samarbejder kan ofte betragtes som 'bi-institutionelle samarbejder, dels fordi de involverer to institutioner, dels fordi aktiviteterne kan ansues som arbejdende på to dimensioner: Skolen repræsenterer formidling af viden, mens musikskolen repræsenterer kunsten og det skønne. Ved musikskolekoncerter, samspilsprojekter og situationer hvor musikskolens lærere erstatter folkeskolelærerne, går aktivitetsoverførslen typisk kun én vej – fra musikskole til folkeskole.

I samme kategori placerer jeg også mange af de skabende musikalske forløb jeg har set gennem årene, hvor en komponist erstatter musikskolens lærere på projektbasis.

Figur 12 – Eenvejs bi-institutionelt samarbejde.

Modellen kan udvides til at blive tovejs for at indfange, hvordan en række spillesamarbejder afsluttes med en koncert, som evt. finder sted i samarbejde med eller på musikskolen:

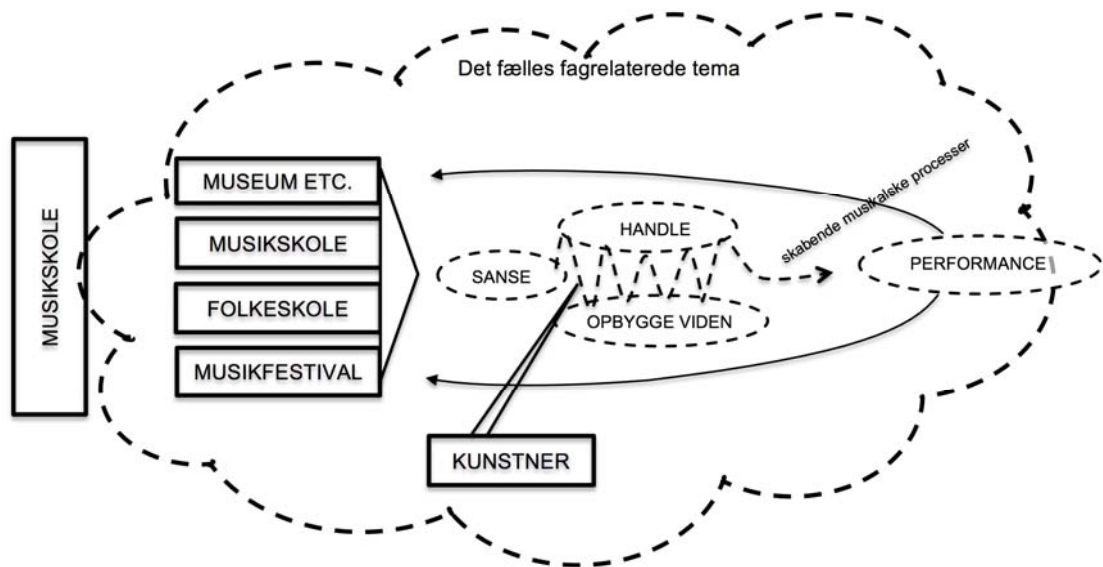

Figur 13 – Tovejs bi-institutionelt samarbejde.

Det er alle velafprøvede samarbejdsformer, som kan give masser af inspiration. Men de har det tilfælles, at de ofte isolerer aktiviteterne fra skolens øvrige virke og fra de øvrige fag. Derfor er der kun sjældent en overførsel af fagstof eller forståelser mellem de forskellige institutioner.

Det som var særligt ved 'Find din fortælling' var, at samarbejdet omfattede flere institutioner. Det lokale museum bidrog med den grundfortælling som satte en stærk faglig ramme, som gik lige ind i skolens tænkemåde. Men de gav den dernæst et sanseligt udtryk, og det er vigtigt. Elevernes første møde med emnet blev et møde gennem sanserne. De smagte, lugtede og følte. De oplevede mørke, at sidde på gulvet mm. Det blev ikke kun videns-indtryk, sanseindtryk som de tog med sig, da de gik videre.

På deres videre rejse ind i projektet blev sanseindtrykkene kombineret med aktiviteter vidensindtryk og handlinger (f.eks. at lære at spille), som de til slut omsatte til et æstetisk udtryk gennem en kreativ proces.

Figur 14 – Fler-institutionelt samarbejde.

Organisatorisk (de fulde linjer) – Musikskolen har primært haft en koordinerende rolle, med en top-down-struktur, hvor musikskolen formelt har været alene med organisering. Sekundært har musikskolen være deltagende, på linje med de øvrige deltagere. Kunstneren kom i dette tilfælde ikke fra musikskolen. Kunstneren igangsætter og styrer de skabende kunstneriske (musikalske) processer som 'omvikler' både sansning, handlinger og viden. Det afsluttende produkt, koncerterne, blev præsenteret på museet og festivalen. **Didaktisk** (de stiplede linjer) igangsættes forløbet med et sanseindtryk. Derefter veksles der mellem aktiviteter som opbygger viden og inddrager handling (at spille etc.). De skabende musikalske processer 'omvinkler' aktiviteterne, fletter dem sammen til et æstetisk udtryk som kan indgå i en afsluttende performance. Det hele var bundet sammen af et fælles tema som var relevant for alle aktører.

Det vigtige og særlige var, at sanseindtrykkene ikke var løsrevet fra fagligheden, men var tæt knyttet til emne og faglighed. Vi kan lave alle mulige sanse-projekter for 'sjov', men i dette forløb havde den sansebaserede erkendelse rod i emnet, i den tid, de materialer og livsbetingelser man havde dengang. Det sanselige var ikke et udtryk, men et indtryk, som børnene tog med sig videre.

Det afgørende er, om det valgte tema kan bære hele vejen rundt, uanset hvilken institution eller aktivitetsform vi har med at gøre. Som idéudvikler skal man bruge god tid på at udforske temaers bæredygtighed, overveje om de faktisk har den fornødne faglighed OG sanselighed. Det skal overvejes med fagfolk, om det er museer, andre kulturinstitutioner eller andre faggrupper med stærke fortællinger, så som forskere. Hvis både fagligt potentiale og mulighederne for at tilgå emnet via sanserne er til stede, giver det mening for de kunstneriske aktører at gå i gang med arbejdet, på deres helt egne præmisser. De kan omvikle de mange indtryk børnene har fået, og hjælpe dem på vej med nye æstetiske udtryk.

Så tag børnene ud på den dannelsesrejse, og brug musikken som en af flere rejseførere. Lad dem opleve verden, sanse verden, erfare verden. Lad dem opdage forskellige måder at forholde sig til verden på, og opleve forbilleder på alle niveauer.

Tak til Rudersdal Musikskole, Mogens Christensen, Vedbækfundene og lærere og elever på Rudersdal Kommunes folkeskoler, for at have bidraget med svar og tanker.

Eva Fock
Marts 2017

Litteraturliste

- Antonius, Birgitte (2015) Musikskolen version 2.0. I: Modus 1/2015
- Brodersen, Peter (2002) Undervisning og æstetisk erfaring. I: Håndarbejde i skolen, 2 (s. 10-21).
- Christensen, Mogens (2010) Sed Vitae – Om at så et tanke – i stedet for altid at omplante viden. Dansk Sang.
- Christensen, Mogens (2013) Musik under huden – struktureret kreativitet i undervisningen. Dansk Sang.
- Deloitte (2014) Den åbne skole. Undervisningsministeriet.
- Drotner, Kirsten (1995) At skabe sig. Nordisk Forlag.
- EVA (2014) Inspiration til arbejdet med skolereformen. EVA
- Finn Holst (2013) Kortlægning af samarbejde musikskole – grundskole. Faglig Enhed Musikpædagogik Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) Aarhus Universitet.
- Fock, Eva (2009) Det glemmer jeg aldrig – et krydstogt i musikformidling. VMK Forlag/SDMK.
- Frederiksborg Amtsavis 23/9-16.
- Jørgensen, Nina Ulf (2015) DAMUSA Konference 22/1-15 (<http://damusa.dk/vi-skal-vaere-klar-paa-banen-saa-kommer-de-gode-resultater/>).
- KL-konference om samarbejdet mellem musikskoler og folkeskoler. 3/2015
- Okkels, Else Marie & Lind, Jesper (2015) 1+1=3.
- Pahuus, Mogens (1989) Mennesket og dets udtryksformer - Fra bevidsthedsparadigme til kommunikationsparadigme. Århus: Forlaget Philosophia.
- Pulje til åben skole - lokale samarbejder og national videndeling'
- <http://www.uvm.dk/Uddannelser/Folkeskolen/Viden-og-kompetencer/Forsoeg-og-udvikling/Puljer-til-forsoeg-og-udvikling/Pulje-til-aaben-skole-lokale-samarbejder-og-national-videndeling>
- Rudersdal Kultur- og fritidsudvalg, referat fra møde 5/10-16.
(<https://www.rudersdal.dk/dagsorden/2016/dagsorden-med-vedtagelser-76>)
- Smith, Henrik Lilleholt (2015) Evaluering af samarbejdsforløb mellem folkeskoler og Musik- og Billedskole. Diplomopgave fra University College Sjælland.
- Sørensen, Merete og Austring, Bennyé (2012) Der skal kreativitet på skemaet. I: Politiken 17/9-12.
- Wichmann, Malene (2013) Prismodtager 2013: Folkeskole og musikskole mødtes om ny musik i Rudersdal. I: DAMUSA. (<http://damusa.dk/prismodtager-2013-folkeskole-og-musikskole-modtes-om-ny-musik-i-rudersdal/>)
- Øget samspil mellem skole og fritidsliv (2016) Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling.
- Øget samspil mellem skole og fritidsliv – Anbefalinger fra udvalget om øget samspil mellem skole og fritidsliv (2016) Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling.
- Åben skole Rudersdal – konceptbeskrivelse 2015. Rudersdal kommune.